

TOPONIMS ARABS A ALACANT I A MALTA: BENISSA D'ALACANT I BENGHISA DE MALTA

Míkel de EPALZA

A ciutat de Benissa, que celebra en 1987 precisament el mil·lenari de la seua fundaciò pels àrabs, té, com sabem, un nom àrab; el de la família dels descendents d'un Issa àrab, «els fills d'Issa». Issa és el nom àrab de Jesús «fill de Maria», com a diu el Corà, un dels más grans profetes que han precedit a Mahoma, segons l'Islam. Issa és, doncs, un nom que porten molts musulmans, i no és gens estrany que hi hagi «Benissa» com nom de família i després com a nom de lloc per tot arreu del món musulmà. Hi ha al Marroc, a Algèria y a Tunísia.

Aquest nom es troba també a Malta, país que va ser musulmà i àrab durant més de dos segles i conserva, encara, una llengua derivada de l'àrab. Hom escriu Benghisa, segons la transcripció maltesa dels noms, normalitzada oficialment en 1934.

No és l'únic topònim de Malta que prové de l'àrab, com els topònims alcantins: Gud-jia=Alcúdia o Alcudieta («tossal»), Il-Gzira=Alcira, Algeciras, Aljucer («l'illa»), Mejda=Almèdia («teula»), L-Ghar=Algar («la cova»), Ghoja=Benalua («penya alta»), Il-Qala=Alcalà («el castell»), Ir-Ramla=Rambla («sorrall»), Is-Saq-qajjia=Séquia («séquia»), Is-Sinet=Atzanela («costera»), L-Imdina=Almudaina («la ciutadella»), Hal, Rahal=Rafal, Raal, Rafalet («pleta»). Rabat=Ràbita o reval («fortalesa religiosa» o «raval») i, segurament, molts d'altres més en la toponímia

menor de l'illa de Malta. El gran lingüista maltés Joseph Aquilina ha recollit els principals topònims àrabs de Malta i els ha comparat amb les deixalles d'aquests noms en la Península Ibèrica.

Benghisa de Malta és una zona del sud de l'illa gran de l'archipèlag maltés: Malta. Pertany el municipi de Birzebbuga (topònim que vol dir «*pou de l'ullastre*», en àrab i en maltés; la paraula castellana «*acebuche*», com la maltesa, ve de la mateixa paraula àrab, que vol dir «*oliver salvatge, ullastre*»). És una mena de península, al sud més meridional de l'illa i de la badia de Marsaxlokk, que vol dir en àrab i en maltés «*el port del sud*», Marsà-Xaloc («*xaloc*» és el «*siroco*» o vent del sud-est en català, perquè ve també de la mateixa paraula àrab). Es també una partida rural de Benidorm, com a Malta. Aquesta situació meridional de les terres de Benghisa a Malta explica moltes de les característiques del lloc.

Com era la zona més meridional de l'archipièlag maltés, al sud de Sicília, la badia de Marsaxlokk va ser utilitzada pels britànics com a base naval, per completar el Great Harbour de la capital Valetta, al nord de l'illa, a 10 Kms. de Benghisa, on tenien els arsenals. El paratge de Benghisa, sobre un espadat prou elevat, va ser escollit pel seu valor estratègic, i tenir unes importants instal·lacions militars, ara desmuntades, amb búnkers, fossats, filferrades i tota una parafernàlia militar. Avui, aquestes instal·lacions només son atacades pel vent del mar i donen una tristíssima impressió, malgrat la bandera nacional de la república maltesa, que domina orgullosa les ruïnes del poder militar britànic.

Curiosament, de totes les instal·lacions civils que rodejaven la base militar, només hi ha actualment un Centre Internacional per la Pau (reconversió d'un petit aeroport) i un night-club anomenat **Caribbean**.

En el fort militar de Benghissa, els britànics acumulaven els dipòsits de carburants pels vaixells de l'armada. Una part de l'ambiciós projecte de reconversió de la badia o «*programma Xlokk*», tracta de fer una mena de «*port franc*» per vaixells i pel comerç naval del Mediterrani. Així, el port de la base i la badia estan canviant d'aspecte.

Cova marina de Ghar Hasan.

Però les instal·lacions militars de Benghisa encara segueixen abandonades, a la part alta de la península.

El cap de Benghisa, amb les seues penyes-segades, té una bellesa salvatge i domina una àmplia extensió del mar. Les ones han fet extranyats forats a la roca, molt feble, de les penyes-segades. Lluny, cap a l'oest, s'albira l'illot de Filfla, només habitat per aus marines o migratòries. És un illot d'origen volcànic, que sobreix del mar com una grossa columna o com una taula redona «*amb mantells penjant*».

La situació meridional de les terres de Benghisa explica també un altre aspecte que crida l'atenció: unes columnetes fetes de pedres planes juxtaposades, enlairades cada 10 o 15 metres, sobre els marges també de pedres que limiten el camp de conreu. Es tracta d'un sistema de caça de les aus migratòries que venen del Nord d'Àfrica veí, cap a Sicília, la Península Italiana i l'Europa continental. Sobre la columneta de pedra, els caçadors posen aigua i aliments, dins d'una gàbia. Els ocells, esgotats, es posen sobre la columneta i entren a la gàbia o cauen sota una xarxa que tenen amagada els caçadors. Aquesta instal·lació de les columnetes dóna una característica molt particular a la zona de les terres altres de Benghisa.

Les terres que no estan ocupades per les romanalles de les fortificacions militars estan cultivades, en terrasses ben grans perquè la costera és molt suau des del cap a la badia. Crida l'atenció la presència de figueres i de figues de pala, en un paisatge molt mediterrani, però evocador també del Mâgreb veí, les costes de Tunísia a l'oest i les de Líbia al sud.

Els camps de cereals i lleguminoses estan separats per unes terrasses mitjanceres, fetes d'un marés blanc-groc, de la mateixa matèria local que serveix per a la construcció de toda l'illa. Una gran cantera, a

500 metres a l'oest del cap de Benghisa, està ara en plena activitat, amb una desfilada de camions, que animen la carretereta de terra que passa al costat dels fossats abandonats de les velles instal·lacions militars.

Des del punt més alt del cap de Benghisa hom pot veure també una part de tota l'illa de Malta, especialment el seu aeroport internacional de Luqa i el ja abandonat també de Hal Far, el qual pertenyia a la base militar. Per aquesta situació dominant, s'ha instal·lat a la zona de l'estació de la Radiotelevisió maltesa de Benghisa.

Finalment, per descriure les coses més importants de la zona de Benghisa maltesa, hem de parlar de la cova marina de Ghar Hasan.

Ghar Hasan té el nom d'un moro de llegenda, Hasan (Ghar ve de l'àrab *gâr*, que vol dir «cova», com la de la font que dóna l'origen i el nom del riu Algar, a Callosa d'En Sarriá, «*la cova*»). Hasan raptava xiquetes i dones, les portava a la cova sobre el mar, les forçava, les matava i lles llançava a trossos al mar, Ningú sabia qui era el culpable de les desaparicions, fins que una dona valenta va amagar un punyal entre els seus vestits, es va fer atacar pel moro i el va matar, lliurant així l'illa del gran perill que suposava, símbol fins ara dels odiats àrabs i musulmans, veritables «moros en la costa» del poble maltés, durant segles.

Tot això es pot veure en una visita al topònim àrab germà del de Benissa de La Marina Nord, a l'extrem sud-est de l'illa de Malta, a 10 Kms. de la capital, però psicològicament a la fi del món per als maltesos («*I qué volen anar a veure allà?*»), ens demanaven estranyats a l'hotel i el taxista, encara que estan acostumats a les coses rares dels turistes). Però és un paratge preciós, variat i suggerent, al centre del Mediterrani —i hi es sent be aquesta mediterraneïtat—, germà del nostre Benissa ■

CANELOBRE

PRIMAVERA/VERANO 1988 REVISTA DEL INSTITUTO DE ESTUDIOS "JUAN GIL-ALBERT" N.º 12/13 900 PTS.

SOBRE EL MEDITERRÁNEO

José Carlos ROVIRA

Sirio MIDOLLINI

Gavino LEDDA

Amalia LAFUENTE

Ricardo GARCÍA CÁRCEL

Mikel DE EPALZA

Armando ALBEROLA ROMÁ

Josep-Antoni YBARRA

Romualdo BERMEJO GARCÍA

José Luis WANDEN-BERGHE LOZANO

Joaquín BERENGUER RAMÍREZ

Abdo MUHSEN

Oriol DE BOLÓS

Josep-Lluís SÁNCHEZ LIZASO

Dionisio GÁZQUEZ

Ricardo MEDINA RUBIO

Mariano AGUIRRE

Johan GALTUNG

Benjamín OLTRA

Ferràn ENGUIX

Carlos GARCÍA GUAL

Marius BEVIÁ

Jaime GINER

José Manuel GONZÁLEZ

Ramiro MUÑOZ HAEDO

CANELOBRE

Revista del Instituto de Estudios

Juan Gil-Albert

«Canelobre» es una publicación del Instituto de Estudios Juan Gil-Albert, de la Diputación Provincial de Alicante.

Número 12/13
Primavera/Verano 1988
900 pesetas

Depósito legal
A-227-1984

Director
José Carlos Rovira
Secretario
Ramiro Muñoz Haedo

Consejo de Redacción
Màrius Bevià i Garcia
Margarita Borja
Pere Miquel Campos
Enrique Cerdán Tato
Daniel Climent i Giner
José Ramón Giner Mallol
Fernando Gómez Grande
Miguel Angel Lozano
Jaime Lorenzo
Mario Martínez Gomis
Juan Martínez Leal

Diseño
José Piqueras
Llorenç Pizà

Este número de **CANELOBRE**
titulado "**Sobre el Mediterráneo**"
ha sido coordinado por
Ramiro MUÑOZ HAEDO

Agradecimientos por la cesión de material fotográfico además de los autores de los artículos a: Girona, José Piqueras, José A. Gutiérrez González, N. Müller, Hürlimann, Bernard Aury, Llorenç Pizà, Denis Brihat, Daniel Climent, F. Boisset, A.A. Ramos, Antonio Muñoz, Chris Zuber, Foto-Cine la Vila.

INDICE

12 / 13

Primavera/Verano 1988

□	Portada: Llorenç PIZA
5	Presentación
7	El Mediterráneo de Ledda y Midollini, José Carlos ROVIRA
9	Las cañas amigas del mar, Gavino LEDDA y Sirio MIDOLLINI (Ilustraciones)
21	Desfolio I: Amalia LAFUENTE
25	El Mediterráneo y la Historia, Ricardo GARCÍA CÁRCCEL
39	La cartografía mediterránea que fomenta racismos, Mikel DE EPALZA
45	La lucha del hombre contra el medio en el Mediterráneo Occidental y su incidencia en las tierras valencianas en la Edad Moderna, Armando ALBEROLA ROMÁ
55	Elucubraciones sobre economía del Mediterráneo, Josep-Antoni YBARRA
61	El Mediterráneo y su entorno en el ámbito de las relaciones internacionales, Romualdo BERMEJO GARCÍA
69	Relaciones de dependencia en el Mediterráneo, José Luis WANDEN-BERGHE LOZANO/Joaquín BERENGUER RAMÍREZ
81	Desfolio II: Abdo MUHSEN
85	Una visió ecològica del paisatge mediterrani, Oriol DE BOLÒS
101	Una visió de conjunt de la mar Mediterrània, Josep-Lluís SÁNCHEZ LIZASO
117	Desfolio III: Dionisio GÁZQUEZ
121	Los sistemas políticos del Mediterráneo, Ricardo MEDINA RUBIO
131	El mar Mediterráneo y los planes de intervención en el Tercer Mundo hacia el año 2000, Mariano AGUIRRE
141	En torno al futuro del Mediterráneo. Notas de un extranjero, Johan GALTUNG
153	El rapto del Mediterráneo. Civilizaciones, imperios y sistemas sociales, Benjamín OLTRA
165	Desfolio IV: Ferràn ENGUIX
169	El camino de las aventuras, Carlos GARCÍA GUAL
177	DOSSIER MALTA:
178	Malta: Punto de encuentro del Mediterráneo, Marius BEVIÁ/Jaime GINER
186	La historia impresionante de Malta, Mikel DE EPALZA
193	El maltés: Una extraña lengua rediviva, Mikel DE EPALZA
196	Topònims àrabs a Alacant i Malta: Benissa d'Alacant i Benghisa de Malta, Mikel DE EPALZA
199	El Mediterráneo en la Literatura Anglonorteamericana, José Manuel GONZÁLEZ
210	Publicaciones

